

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

**IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE
O
POSETI ZATVORU VISOKE BEZBEDNOSTI**

Za:

**G. Abelard Tahiri, Ministar
Ministarstvo pravde**

**G. Qemajl Marmullakaj, Generalni sekretar
Ministarstvo pravde**

**G. Uran Ismaili, Ministar
Ministarstvo zdravstva**

**G. Naim Bardiqi, Generalni sekretar
Ministarstvo zdravlja**

**G. Nehat Thaqi, Generalni direktor
Korektivna služba Kosova**

**G. Milazim Gjocaj, Generalni direktor za zdravstvo u zatvorima
Ministarstvo zdravstva**

**G. Burim Buleshkaj, Direktor
Zatvor visoke sigurnosti**

Priština, 25. novembar 2019.god

UVOD

Nacionalni mehanizam za prevenciju torture (u daljem tekstu NMPT) Ombudsmana, na osnovu člana 17. Zakona br. 05 /L-019 o Ombudsmanu može da poseti, u bilo koje vreme i bez najave, sva mesta u kojima se nalaze lica lišena slobode, uključujući policijske stanice, pritvorske centre, zatvore, mesta gde se drže stranci lišeni slobode, čiji je boravak u Republici Kosovo u sukobu sa važećim zakonima i koji podležu prisilnom proterivanju iz Republike Kosova, kao i psihijatrijske institucije i institucije za socijalnu zaštitu.

Na osnovu ovog mandata, NMPT je posetio 10. i 16. jula 2019., Zatvor visoke beybednosti (u daljem tekstu: ZVB).

Cilj ove posete bio je pregled i provera sprovođenja preporuka NMPT-a, koje su prosleđene nadležnim vlastima kroz Izveštaj sa preporukama o poseti ZVB, dana 17., 21. i 31. marta 2017., objavljenog 16. juna 2017¹ (u daljem: Izveštaj), kao i poštovanje prava zatvorenika koja su garantovana Ustavom Republike Kosovo, Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija (u daljem tekstu: ZIKS), važećim zakonima u Republici Kosovo, kao i međunarodnim standardima za zaštitu prava lica lišenih slobode.

U ZVB su smešteni zatvorenici visoke i jako visoke opasnosti. Službeni kapacitet ZVS-a je za 390 zatvorenika. Tokom posete NMPT-a, u njemu su bila smeštena 153 zatvorenika od kojih su 24 pritvorenici. U ZVB su smešteni zatvorenici različitih etničkih pripadnosti.

Sastav grupe za praćenje

1. Tim za praćenje je bio u sledećem sastavu:
 - Viši pravni savetnik za prevenciju torture
 - Pravni savetnik za prevenciju torture.
 - Savetnica-lekar
 - Savetnica-psiholog
 - Savetnica- socijalni radnik

Saradnja sa NMPT-om tokom posete

2. Tokom posete NMPT-a ZVB-u, osoblje korektivne službe i osoblje Odeljenja za zdravstvenu zaštitu zatvora (u daljem tekstu OZZZ) pružilo je timu za praćenje punu saradnju. Tim je bez odlaganja imao pristup svim posećenim mestima. Tim je dobio sve informacije potrebne za izvršenje zadatka i omogućeni su mu razgovori sa zatvorenicima bez prisustva korektivnih službenika i službenika OZZZ-a.

Fizičko zlostavljanje

3. Tokom posete ZVB-u, NMPT nije primio žalbe o fizičkom zlostavljanju ili prekomernoj upotrebi fizičke sile od strane korektivnih službenika, kao i o ponašanju korektivnog ili zdravstvenog osoblja, što bi predstavljalo povredu ljudskog dostojanstva zatvorenika. Suprotno tome, većina intervjuisanih svih etničkih pripadnosti izrazilo se u korist vrlo dobrog tretmana od strane korektivnih službenika i osoblja OZZZ-a. Pored toga, NMPT

¹ Izveštaj sa preporukama NMST-a o poseti zatvoru visoke sigurnosti, objavljen 16. juna 2017. godine. Za više detalja vidite na: <https://www.oik-rks.org/2018/01/31/raport-i-mkpt-per-viziten-ne-burgun-e-sigurise-se-larte/>.

je primetio da je nivo interaktivne komunikacije između korektivnih službenika i pritvorenika bio na zadovoljavajućem nivou.

Materijalni uslovi

4. ZIKS izričito propisuje da osuđeni ima pravo na smeštaj, koji odgovara savremenim higijenskim uslovima i lokalnim klimatskim okolnostima.² Dalje zakon propisuje: *“Prostorije u kojima osuđeno lice živi i radi moraju da budu dovoljno prostrane da svako osuđeno lice ima na raspolaganju najmanje osam (8) kubnih metara prostora i kada je to moguće devet (9) kvadratnih metara za osuđenike u zajedničkim ćelijama a četiri (4) kvadratnih metara za osuđenike u samici i dovoljno prirodno i veštačko osvetljenje za rad i čitanje, kao i grejanje i ventilaciju.”*³ Dalje ovaj zakon propisuje da prostorije ne smeju da budu vlažne i moraju da imaju adekvatne sanitarne instalacije i ostale uređaje neophodne za ličnu higijenu.⁴
5. Uslovi smeštaja u ZVS-u su uglavnom veoma dobri i pružaju udobnost zatvorenicima koji su sami smešteni u samici. Sve ćelije pružaju dovoljno prirodnog svetla, dovoljno prostora, imaju televizore, čiste toalete i zatvorenici mogu da se tuširaju kad god žele. Ćelije su opremljene krevetima, čaršavima, stolovima, stolicama i sistemom za poziv.
6. NMPT primećuje da su, generalno, uslovi smeštaja u ZVS u skladu sa ZIKS-om, međunarodnim standardima za zaštitu prava zatvorenika i evropskim standardima Evropskog komiteta za prevenciju torture (u daljem tekstu: CPT). Što se tiče pristupa lica sa ograničenim sposobnostima (iako ih nije bilo), svi liftovi su funkcionalni, što omogućava pristup zatvorenicima sa ograničenim sposobnostima.
7. Međutim, NMPT je primetio da su podovi u paviljonu 1, 2, u stacionaru i u prijemnom paviljonu oštećeni i nastavljaju da se oštećuju. Kroz svoj izveštaj, **NMPT je preporučio nadležnim organima da preduzmu mere za sanaciju ove štete.** Direktor ZVS je obavestio NMPT da su potpisani konkretni ugovori za saniranje ovih šteta i očekuje se da će radovi uskoro započeti. **NMPT traži od ZVS-a da bude obavešten o postignutom napretku u tom pogledu.**

Hrana

8. ZIKS propisuje da osuđeno lice ima pravo na odgovarajuću hranu, tri obroka dnevno, za održavanje dobrog zdravlja i snage, koja mora da bude raznovrsna i hranljiva. Ishrana osuđenog lica mora da odgovara njegovom uzrastu i zdravlju, prirodi posla, godišnjem dobu i klimatskim uslovima i ukoliko je to moguće, njegovim verskim i kulturološkim potrebama. Zakon dalje propisuje da osuđeno lice ima pravo na hranu koju im preporučuje lekar.⁵ Takođe, ZIKS propisuje da osuđeno lice mora stalno da ima na raspolaganju pijaću vodu.⁶
9. Mandelina pravila koja su važan međunarodni pravni akt za prava zatvorenika određuju obavezu vlasti da obezbede zatvorenicima odgovarajuću hranu za njihovo zdravlje kao i vodu za piće tokom čitavog vremena.⁷ U tom smislu, Evropska zatvorska pravila

² Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 36, stav 1.

³ Zakon br. 05/L-129 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 3, stav 2.

⁴ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 36, stav 3.

⁵ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 39, stav 1. i 2.

⁶ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 40.

⁷ Mandelina Pravila, Pravilo 22.

određuju obavezu vlasti da zatvorenicima obezbede dijetalnu hranu, uzimajući u obzir njihove godine, fizičko stanje, religiju i prirodu njihovog posla. Hrana treba da se pripremi i služi u odgovarajućim higijenskim uslovima, dok bi voda za piće trebala da bude dostupna u svakom trenutku.⁸ **Većina zatvorenika se nije žalila na kvalitet i količinu hrane.**

Režim

10. Što se tiče režima, ZVS nudi 3 režima za zatvorenike: osnovni, standardni i napredni režim. U ZVS oko **70 osuđenika** angažovano je u radu. U okviru ZVS funkcioniše stolarska radionica, u kojoj je angažovano u radu **četiri osuđenika** i za sada tu proizvode krevete za Vaspitno korektivni centar u Lipljanu. Druge radionice se za sada ne mogu aktivirati zbog nedostatka opreme i kompetentnih trenera.
11. Zatvorenici imaju pravo na **najmanje 2 časova** šetnje na dan.⁹ NMPT je primetio da osuđenici na raspolaganju imaju i opremu za različite igre, kao što su: ping-pong i sto za igranje fudbala. Jedan deo vremena u određenim paviljonima (u zavisnosti od režima) mogu da provedu slobodnim kretanjem unutar paviljona.
12. NMPT je primio žalbe od smeštenih u paviljonu 1 i od pritvorenika u vezi režima. Prema njihovim tvrdnjama, većinu vremena provode zatvoreni u ćeliji (oko 22 časova) i imaju na raspolaganju samo šetnje na **čistom vazduhu (dva časa dnevno)**. Iz intervjua sa ovim osuđenima i pritvorenima može se zaključiti da oni ovaj režim smatraju kaznenim režimom.
13. Sportski tereni su pokriveni betonom bele boje, što ometa normalan razvoj sportskih aktivnosti jer izaziva česte povrede. Takođe, šetališta su okružena visokim zidovima istog materijala i boje, i imaju oslepljujući odraz. **Preko prethodnog izveštaja, NMPT je preporučio nadležnim organima da deluju kako bi sprečili ovaj nedostatak. Tokom posete, NMPT je obavešten od strane direktora da je potpisan ugovor za početak radova u cilju otklanjanja ovog nedostatka.**
14. Ovim izveštajem, NMPT želi da skrene pažnju nadležnih organa Republike Kosovo na Izveštaj Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture (CPT) o poseti Republici Kosovo 2015. godine, koji je objavljen 2016. godine¹⁰, kojim CPT pored zaključaka, nadležnim organima je uputio konkretne preporuke u vezi režima u ZVB.
15. Putem ovog izveštaja, CPT je izrazila ozbiljnu zabrinutost u vezi sa režimom, koji se pruža većini zatvorenika u ZVB. U ovom izveštaju, CPT je naglasila: *“Pružanje konkretnih aktivnosti zatvorenicima od suštinskog je značaja za dobrobit i resocijalizaciju svakog zatvorenika.”*
16. CPT je preporučio nadležnim organima Republike Kosovo sledeće: *“Komitet preporučuje preduzimanje prioritarnih koraka za razvoj i sprovođenje sveobuhvatnog režima van-ćelijskih aktivnosti za sve zatvorenike u zatvoru visoke sigurnosti. Cilj bi trebao biti da svi zatvorenici imaju pravo da provode razumno vreme izvan svojih ćelija, angažovanjem u ciljanim aktivnostima različitih priroda (posao, po mogućnosti sa profesionalnim*

⁸ Evropska pravila o zatvorima, pravilo 22.1 do 22.6.

⁹ Prema članu 37 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, osuđenici imaju pravo na najmanje dva časova šetnje.

¹⁰ Izveštaj CPT-a o poseti Republici Kosovo 2015. godine, objavljen 8. septembra 2016., stav 45. Za više vidi na: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

vrednostima, obrazovanje, sport, rekreacija / druženje). U ovom kontekstu treba posebnu pažnju posvetiti stanju osuđenika sa dugoročnim kaznama.”

17. U odgovoru na ovu preporuku upućenu CPT-u, organi Republike Kosovo naveli su sledeće: „*Jedan od ciljeva SCA u Strateškom planu 2016-2020. je proširenje aktivnosti zatvorenika, naročito u slučajevima onih sa dugoročnim kaznama.*”¹¹ “Stoga, NMPT ohrabruje nadležne vlasti da postupaju u duhu gore pomenute preporuke, nacionalnih i međunarodnih standarda koji zahtevaju izradu što sveobuhvatnijih programa za zatvorenike kojima se cilja resocijalizacija i pružanje konkretnih aktivnosti izvan ćelija.
18. U slučaju pritvorenika, njihovo angažovanje na poslu zavisi od dozvole suda. NMPT primećuje da, u vezi sa radnim angažmanom pritvorenika, član 199. stav 2. Zakona o krivičnom postupku propisuje: “*Lica koja se nalaze u sudskom pritvoru mogu da obavljaju rad koji je neophodan za održavanje reda i čistoće u njihovim prostorijama. U skladu sa mogućnostima institucije i pod uslovom da to ne šteti vođenju krivičnog postupka, licima u sudskom pritvoru se omogućava rad na aktivnostima koje odgovaraju njihovim fizičkim i psihičkim mogućnostima. Sudija za prethodni postupak, sudija pojedinac ili predsednik veća odlučuje o tome u saglasnosti sa upravom pritvorske ustanove.*”
19. Dok član 200. stav 1. ZIKS-a, u vezi angažmana pritvorenika u radu propisuje sledeće: “*Pritvorenik može da se angažuje na radu u radionici, radionici u ekonomskim jedinicama koje se nalaze unutar nadležne kazneno popravne ustanove, posle dobijanja saglasnosti od nadležnog suda.*”
20. Takođe, Mandelina Pravila propisuju pravo pritvorenika na rad. U pravilu 116. Mandelinih Pravila izričito se naglašava: “*Neosuđenom zatvoreniku uvek treba ponuditi priliku za rad, ali se od njega to ne sme zahtevati. Ako zatvorenik odluči raditi, za svoj rad mora biti plaćen.*”
21. U izveštaju CPT-a o poseti Republici Kosovo tokom 2015. godine, koji je objavljen 2016. godine, CPT je, s obzirom na režim za pritvorenike u pritvorskim centrima na Kosovu, izrazio zabrinutost da, uprkos naporima vlasti, pritvorenici provode većinu vremena u svojim ćelijama, osim dva sata dnevne šetnje tokom dana, gledanjem televizije i igranjem karata.
22. Putem ovog izveštaja, CPT je preporučio nadležnim vlastima u Republici Kosovo sledeće: “*CPT ponavlja preporuku da se vlasti angažuju u povećanju aktivnosti van ćelije za pritvorenike u svim institucijama koje je CPT posetio, i u svim drugim institucijama Korektivne službe Kosova, gde je to prikladno.*” Dalje je CPT naglasila: “*Što je duže vreme pritvora, to više treba da bude razvijen režim koji im se nudi. Takođe, treba preduzeti mere za povećanje broja osoblja, kada je to potrebno.*”¹²
23. NMPT smatra da na osnovu važećeg zakonodavstva, Mandelina Pravila i preporuke CPT-a, nadležne vlasti treba da izvrše napore da povećaju angažovanja van ćelija za pritvorenike koliko god da je to moguće.

¹¹ Odgovor dostavljen CPT na engleskom jeziku, stav 45. Za više vidi na: <https://rm.coe.int/16806a1eff>.

¹² Izveštaj CPT-a o poseti Kosovu, objavljen u septembru 2016., stav 46. Za više, pogledati na: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

Zdravstvena nega

24. Član 4. Zakona br. 05/L-129 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-149 za izvršenje krivičnih sankcija propisuje pravo osuđenog lica da uživa iste standarde zdravstvene nege koje su na raspolaganju u zajednici. Osuđeno lice ima pristup neophodnim besplatnim zdravstvenim uslugama.
25. Osoblje zdravstvene jedinice u ZVB se sastoji od tri redovna lekara koji rade u smenama i pokrivaju i vikende, jedna glavna sestra i pet sestara koje rade u smenama od po 12 sati. Stomatološke usluge pruža stomatolog, dva puta nedeljno a konsultacije pružaju psihijatar, kardiolog i hirurg. U okviru zdravstvene jedinice radi i redovni psiholog.
26. Po potrebi i na osnovu preporuke lekara, dodatne druge medicinske usluge pruža i Univerzitetski Klinički Centar Kosova (UKCK). Sve medicinske usluge pružaju se u skladu sa protokolima i standardnom praksom delovanja. Zdravstvena jedinica vodi sledeće protokole: Protokol o samopovređivanju, pokušajima samoubistva, štrajkovima glađu, samici, smrti u zatvoru, seksualnom zlostavljanju i telesnim povredama. U okviru zdravstvene jedinice funkcionalizovana je i laboratorija i obučavaju se dve medicinske sestre za ove usluge.

Fizički uslovi u zdravstvenoj jedinici ZVB-a

27. Tokom posete, NMPT je primetio da fizički uslovi u jednom delu zdravstvene jedinice nisu dobri zbog oštećenja podova. Na spratu gde je postavljena stomatologija radi se u teškim uslovima jer se u njima nalazi građevinski materijal i prašina. Sobe za boravak nisu funkcionalne i na istom su spratu gde se nalazi i stomatološka ordinacija.
28. Zdravstvena jedinica ima šok terapiju, bocu sa kiseonikom, EKG, prvu pomoć, laringalnu cevčicu, merač pritiska, elektrošok, hirurške instrumente itd, kao i potrošni materijal za tretman rana. **NMPT nije primila žalbe u vezi pruženih medicinskih usluga. Naprotiv, zatvorenici su izrazili zadovoljstvo u vezi jako dobrog lekarskog tretmana i poštovanja dostojanstva zatvorenika.**

Značaj medicinskih pregleda novoprimljenih zatvorenika

29. CPT i drugi međunarodni pravni akti stalno naglašavaju značaj medicinskog pregleda novoprimljenih zatvorenika, posebno u institucijama koje predstavljaju prijemne tačke u zatvorskom sistemu. Takva kontrola je od suštinskog značaja, posebno u cilju sprečavanja samoubistava i širenja zaraznih bolesti (kao što su tuberkuloza, hepatitis B / C, HIV).
30. Prema CPT-u, zatvorske medicinske službe mogu dati značajan doprinos sprečavanju fizičkog zlostavljanja u periodu neposredno pre zatvaranja, to jest u periodu kada se osobe drže od strane agencija za sprovođenje zakona, putem sistematskog i pravovremenog evidentiranja povreda i, kada je to prikladno, obezbeđivanjem informacija relevantnim organima.¹³
31. ZIKS¹⁴ i Standardna operativna procedura¹⁵ OZZZ-a određuje obavezu da novoprimljeni zatvorenik bude podvrgnut lekarskoj kontroli u roku od 24 časova od trenutka prijema.

¹³ Evropski komitet za prevenciju torture, 26-ti opšti izveštaj, stav 72 na: <https://rm.coe.int/168070d0c8>.

¹⁴ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 31.

¹⁵ Standardna praksa delovanja, tačka 1. Vidi na: <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standard-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>.

32. Ove obaveze su utvrđene i međunarodnim aktima za zaštitu prava zatvorenika kao što su: Mandelina Pravila¹⁶, Evropska zatvorska pravila¹⁷ i Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode.¹⁸
33. Na osnovu tvrdnji zatvorenika i relevantne medicinske dokumentacije, novoprimiti zatvorenici se kontrolišu u roku od 24 časova od trenutka dolaska u ZVB.

Poverljivost zdravstvenih usluga

34. Poverljivost medicinskih usluga predviđena je standardnom praksom delovanja¹⁹, koju je usvojilo Ministarstvo zdravstva; sa ZIKS²⁰; standardima CPT-a;²¹ kao i međunarodnim aktima kao što su: Mandelina pravila²² i Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode.²³
35. Štaviše, standardi CPT-a takođe predviđaju da svi medicinski pregledi zatvorenika trebaju da se obave tako da to ne mogu da čuju i vide korektivni službenici, osim u slučajevima kada lekar to ne zatraži.
36. Takođe, član 25. stav 3. Administrativnog uputstva o kućnom redu u korektivnim institucijama, izričito određuje: *“Lekar vrši medicinski pregled u uslovima medicinske poverljivosti i etičkih profesionalnih normi.”*
37. Na osnovu informacija od osoblja zdravstvene službe i intervju sa zatvorenicima, zdravstvene usluge se pružaju uglavnom bez prisustva korektivnih službenika.

Druga pitanja

38. Tokom posete ZVB-u, NMPT je primio nekoliko žalbi od pritvorenika srpske etničke pripadnosti da im svi dokumenti koji su dostavljeni nisu prevedeni na srpskom jeziku.
39. NMPT smatra da nadležni organi treba da imaju u obzir zakonsku obavezu da se ove usluge pružaju na službenim jezicima zemlje, kako je određeno Ustavom i relevantnim zakonodavstvom koji reguliše ovo pitanje.

Incidenti među zatvorenicima

40. NMPT je primetio da incidenti među zatvorenicima nisu veliki problem u ZVB-u, iako je bilo incidenata tokom godine. Na osnovu tvrdnji zatvorenika uključenih u incidentima, u

¹⁶ Mandelina pravila, Pravilo 34. Vidi na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf.

¹⁷ Savet Evrope, Preporuka (2006) 2 Saveta ministara za države članice o evropskim pravilima o zatvorima, tačka 42.1. Vidi na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c221d>.

¹⁸ Pravila Ujedinjenih Nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode, tačka 27, na: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf.

¹⁹ Standardna praksa delovanja, tačka 11. Vidi na: <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standarde-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>.

²⁰ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 49.

²¹ Standardi CPT-a, objavljeni 2018. godine, stavovi 50 i 51. Za više vidi na: <https://rm.coe.int/16806ce943>.

²² Mandelina pravila, Pravilo 26, tačka 2, na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf.

²³ Pravila Ujedinjenih Nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode, tačka A, Pravilo 19, na: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf.

medicinskoj i administrativnoj dokumentaciji, vlasti ZVB-a preduzeli su sve neophodne mere za sprečavanje incidenata i zaštitu zatvorenika predviđene zakonom.

Disciplinske mere

41. Na osnovu važećeg zakonodavstva, disciplinske kazne koje mogu da se izreknu osuđenima su sledeće: ukor, ukidanje određenih beneficija, nalog za nadoknadu i samica.²⁴ Dok se u slučajevima zatvorenika mogu izreći sledeće kazne: ograničenje ili zabrana poseta ili prepiske osim kontakata sa advokatom za odbranu, sa Ombudsmanom i diplomatskim misijama.
42. NMPT je u prethodnim izveštajima izrazio zabrinutost o činjenici da važeće zakonodavstvo²⁵ predviđa da pre nego što zatvorenik bude smešten u samici, direktor korektivne institucije traži u pismenom obliku mišljenje lekara koje dokazuje da je osuđenik u dobrom zdravstvenom i psihičkom stanju za podvrgavanje disciplinskoj meri samice.
43. Takva radnja nije određena standardnom praksom delovanja OZZZ-a i zdravstveno osoblje ne daje mišljenje u pismenom obliku ukoliko je zatvorenik kojem je izrečena ova disciplinska mera u fizičkom i psihičkom stanju da bude podvrgnut disciplinskoj meri samice.
44. Tokom posete ZVB-u, NMPT je intervjuisao nekoliko zatvorenika koji su bili kažnjeni disciplinskom merom samice. Nakon intervjuisanja zatvorenika i razmatranja administrativne i lekarske dokumentacije, NMPT je zaključio da su sva njihova prava koja su garantovana ZIKS i međunarodnim standardima poštovana i da su se pridržavali svim procedurama predviđenim ZIKS-om i drugim podzakonskim aktima.

Kontakt sa spoljnim svetom

45. Važeće zakonodavstvo²⁶, u slučaju osuđenih lica određuje da osuđena lica imaju neograničeno pravo na prepisku (koje podleže određenim isključenjima), imaju pravo na jednu posetu mesečno, koja minimum traje jedan čas, kao i na posetu dece i supružnika, najmanje 3 puta mesečno u minimalnom trajanju od 3 časova. Pored toga, oni imaju pravo na telefoniranje.
46. U vezi telefonskih poziva, Administrativno uputstvo o kućnom redu u korektivnim institucijama²⁷ određuje da osuđenik ima pravo na telefonske razgovore sa članovima uže porodice i drugim licima. Na osnovu ovog uputstva, telefonski razgovor osuđenika i pritvorenika ne sme da bude duži od 15 (petnaest minuta).
47. Zatvorenicima u naprednom režimu u ZVS dozvoljena su 3 telefonska poziva nedeljno po 15 minuta, 2 mesečne posete koje traju 1 čas, svaka 2 meseca je dozvoljena slobodna poseta koja traje 3 časova.
48. U slučajevima pritvorenika, član 200. Zakona o krivičnom postupku Kosova određuje da pritvorenici mogu da primaju posete *u skladu sa okvirima kućnog reda pritvorske ustanove*, na osnovu dozvole sudije za prethodni postupak i pod njegovim nadzorom.

²⁴ Stavovi od 101. do 113. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

²⁵ Član 107. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija i član 76. Administrativnog uputstva o kućnom redu u korektivnim institucijama.

²⁶ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, članovi 62-65.

²⁷ Administrativno uputstvo o kućnom redu u korektivnim institucijama, član 54.

Dalje, zakonik određuje da prepiska i druge posete podležu odluci sudije za prethodni postupak. Na osnovu intervjua sa pritvorenicima proizilazi da su njima omogućene dve posete mesečno na osnovu sudske dozvole.

49. U slučaju stranih državljana, njima se pruža mogućnost da pismeno ili usmeno kontaktiraju sa diplomatskim predstavništvom ili odgovarajućom kancelarijom države, čije državljanstvo on/ona imaju.²⁸ NMPT je intervjuisao jednog stranog državljanina i nije dobio nijednu žalbu u vezi poštovanja gore navedenih prava.

Procedura podnošenja žalbi

50. Efektivan sistem podnošenja žalbi je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i pritvornim centrima. Lica koja su smeštena u ovim centrima treba da imaju mogućnost podnošenja žalbe unutar zatvora, ili pritvornog centra gde su smešteni i da im se na poverljiv način omogući pristup odgovarajućem organu.
51. Član 91. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija određuje detaljnu proceduru po kojoj se pritvorenik ili osuđenik može putem žalbe ili molbe obratiti direktoru određene institucije Korektivne službe Kosova. Procedura uključuje i rokove za odgovor direktora i mogućnost da se žalba podnese nekom drugom organu, a u ovom slučaju to je Generalna direkcija Korektivne službe i Ministarstvo pravde.²⁹
52. Ombudsman ili njegovi predstavnici mogu da posete pritvorenike i vrše prepisku sa njima bez prethodne najave i bez nadzora sudije za prethodni postupak, sudije pojedinca ili predsednika sudskog veća ili drugih lica imenovanih od tog sudije. Pisma pritvorenika upućena Instituciji Ombudsmana (IO) ne mogu se kontrolisati. Ombudsman i njegovi predstavnici mogu komunicirati usmeno ili pismeno sa pritvorenicima na poverljiv način. Takođe, osuđenici se putem telefona mogu obratiti NMPT-u Ombudsmana.
53. Takođe, ZVB mogu posetiti i nevladine organizacije na osnovu sporazuma sa nadležnim ministarstvima.
54. NMPT je primetio da su na raspolaganju pritvorenika u ZVB postavljene kutije za žalbe, postavljene od strane Korektivne službe Kosova, kutije za žalbe postavljene od OZZZ-a i kutije za žalbe postavljene od IO-a. Kutije za žalbe postavljene od IO-a može otvoriti samo osoblje ove institucije, čime se žaliocima pruža poverljivost tokom podnošenja žalbe. NMPT je dobio žalbe i u vezi poštovanja ovog prava.

Na osnovu nalaza i postignutih zaključaka tokom posete, u skladu sa članom 135. stav 3. Ustava Republike Kosovo i člana 16. stav 4. Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Ombudsman

²⁸ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 33. stav 1.

²⁹ Član 91. stav 4. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija određuje: “Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi.”

PREPORUČUJE

Ministarstvu pravde:

- **NMPT ponavlja preporuku o preduzimanju potrebnih koraka za saniranje oštećenja na podovima stacionara i paviljona ZVB-a gde se nalaze oštećenja.**
- **NMPT ponavlja preporuku za uklanjanje nedostatka u vezi bele reflektirajuće boje, koja ometa aktivnosti van ćelija.**
- **Preduzimanje radnji za izradu i sprovođenje sveobuhvatnog režima aktivnosti van ćelije za sve zatvorenike.**

U skladu sa članom 132. stav 3. Ustava Republike Kosovo (*“Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom”*) i članom 28. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu (*“Autoriteti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, uključujući i disciplinske mere, treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja”*), molimo Vas da nas informišete o radnjama koje ćete preduzeti u vezi sa ovim pitanjem.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman